

Det svenske rigsråd var jo ikke som det danske »permanent verksam (som) regerings-konselj«, og myndigheden til at udpege råder lå udelt hos kongen. Uden her at kunne gå i enkeltheder markerer netop enevældens indførelse et klart skel mellem aristokratiets – omend ikke ubrudte – glansperiode og det karolinske enevældes bureaukratiske råd, bl. a. rekrutteret fra lavadelige embedsmandskredse. Rådsværdigheden og topembedsbesiddelse er i periodens første halvdel politiske funktioner, hvorimod sæde i det kongelige råd under enevælden normalt blev kronen på en lang og mere homogen embedskarriere end forud. I overensstemmelse hermed steg rådskredsens gennemsnitsalder stærkt under enevælden.

Bogen er i sit anlæg og sin form meget teknisk. Den leverer en række værdifulde enkeltresultater eller underbygger tidligere antagelser, ikke mindst når resultaterne til tidens fylde lader sig tolke i bredere europæisk sammenhæng; den er da også fra forfatterens side tænkt som forstudie til en undersøgelse af 'adeln som ämbetsstånd under stormakts-tiden' (s. 81). På den anden side er det klart, at prosopografiske specialundersøgelser som denne (med den dertil hørende statistiske databehandling) kræver en særdeles finmasket problemformulering. Dr. Sjödelles har i praksis lagt afgørende vægt på rådskarrierernes administrative aspekter, hvorimod sociale og økonomiske kriterier (godsbesiddelse, formue, familiebånd, der vilde have gjort en sammenligning med det snævre, danske rådsoligarki under adelsvælden lettere) skydes noget i baggrunden. På tilsvarende måde fortøner sammenhængen mellem det administrative behov for specialisering og det enevældige, politiske system sig noget, fordi undersøgelsen i for høj grad isoleres fra sin europæiske sammenhæng. Den manglende specialisering, som karakteriserer højaristokratiet som modsætning til enevældens teknokrater er et almeneuropæisk fænomen, men ikke nødvendigvis en brist i det aristokratiske, politiske system; den bliver det først, fordi statsmagtens og skattestatens voldsomme ekspansion sprænger det ældre, aristokratisk færdede system indfra.

E. Ladewig Petersen

Lars Ekholm: Svensk krigsfinansiering 1630–1631. Studia Historica Upsaliensia 56, Uppsala, 1974. 42 s.

Roland Nordlund: Krig på avveckling. Sverige och tyska kriget 1633. Studia Historica Upsaliensia 57, Uppsala, 1974. 61 s.

Disse to afhandlinger sammenfatter de to forfatters doktorarbejder, hvoraf dele tidligere er offentliggjort. De er resultat af arbejde indenfor det uppsaliensiske forskningsprojekt, »Sociala och statsfinansiella problem i 1600-talets svenska samhälle«, hvor finansieringen af den svenske krigsførelse i Tyskland i længere tid har været genstand for en systematisk analyse. De beskæftiger sig hver især med en kritisk periode i det svenske engagement: dr. Ekholm analyserer finansieringsforholdene i den vanskelige opbygningsfase 1630–31, og dr. Nordlund undersøger den finansielle baggrund for den afviklingspolitik, som Oxenstierna søgte at føre igennem i den måske endnu vanskeligere fase efter Gustav II Adolfs død. Tilsammen giver de to afhandlinger os således indblik i to yderpunkter i den svenske krigsfinansiering.

Det var et hovedpunkt i og – henset til Sveriges forholdsvis beskedne ressourcer – næsten en livsbetingelse for den svenske interventionspolitik, at krigen skulle føde sig selv – finansieres af krigsområderne – uden væsentlig tilførsel af svenske ressourcer. En afklaring af, om denne politik lykkedes, bliver derfor også et hovedpunkt i dr. Ekholms undersøgelse. På grundlag af en detaljeret analyse af krigsregnskaberne kan forfatteren fastslå,

at krigen i dens første år så langt fra var selvfinansierende: i det første halvår måtte ikke mindre end 80 % af de nødvendige midler tilføres udefra, og det følgende år budgetteredes med en udefra kommende tilførsel på ca. 50 % af det totale behov. Med denne konklusion som udgangspunkt går forfatteren videre til en undersøgelse af det kreditsystem, der var nødvendigt for at tilvejebringe midlerne udefra. Det er en af dr. Ekholms væsentligste fortjenester, at det lykkes ham at klarlægge strukturen i det komplicerede veksel-system, der – med det svenske kobber, det russiske korn og de franske subsidier som hovedhjørnesteene – virkede som et hensigtsmæssigt trykdulningssystem mellem de højst uregelmæssige indkomster og de regelmæssige udgiftsbehov ude ved arméerne. Dr. Ekholms egen vurdering af systemets effektivitet er forsigtig og velbegrundet: systemet formåede ikke at gøre krigen selvfinansierende i snæver forstand, men muliggjorde på den anden side, at de svenske arméer kunne befæste deres positioner i Oder- og Elblinierne uden i nævneværdig grad at trække på rent svenske ressourcer.

Dr. Nordlunds undersøgelse er den forskningsmæssige uenighed om den svenske politiske ledelses hensigter efter Gustav Adolfs død. Denne udspringer efter forfatterens mening af en for ensidig beskæftigelse med problemets politiske og militære sider. For at komme den til livs tager han sig for at analysere tendensen i de krigsfinansielle dispositioner for på dette grundlag at bestemme de politiske hensigter. Analysen samles om to områder, nemlig det lavtprioriterede sydtyske og det højt prioriterede Pommern. Forfatteren konstaterer en målbevidst svensk afviklingspolitik i de sydtyske områder, men en ligeså stædig fastholden af de svenske interesser i Pommern, der var udset som satisfaktionsobjekt, skønt prisen herfor var en betydelig indpumpning af midler udefra. Dr. Nordlund peger samtidig på, at hele det komplicerede svenske kreditsystem med Amsterdam som hovedsæde var under faktisk afvikling omkring årsskiftet 1633/34. På denne baggrund er det fuldt berettiget, når det konkluderes, at de krigsfinansielle dispositioner indicerer, at Sverige i 1633 var i fuld gang med at afvikle sin tyske krig, men at denne afvikling ikke kunne fuldføres på dette tidspunkt, fordi den svenske ledelse fastholdt Pommern som satisfaktionsobjekt. – På baggrund af den tidligere forsknings resultater virker konklusionen ikke overraskende – og ved en analyse af Oxenstiernas håndtering af den danske regerings mæglingsaktion ved årsskiftet 1632/33 kunne man være nået samme resultat – men det egentligt værdifulde i dr. Nordlunds undersøgelse er dens angrebsvinkel og det indblik, den giver i det komplicerede krigsfinansielle apparat.

For begge undersøgelser – men mest udpræget for dr. Ekholms – gælder det, at politiske og militære forhold indtager en meget beskeden plads. Dette er af analysemæssige grunde forståeligt, men føles alligevel som en mangel, fordi begge forfattere stærkt understreger det snævre samspil mellem de politisk/militære og de finansielle dispositioner. Som undersøgelserne er disponerede, forbliver dette postuleret. Alligevel er der tale om værdifulde undersøgelser, fordi de begge bidrager til at udstikke de rammer, inden for hvilke de politiske beslutninger måtte træffes. Dermed yder de et væsentligt bidrag til vor forståelse af den politisk/militære beslutningsproces. I dette videre perspektiv ligger deres egentlige værdi.

Man kunne kun ønske, at vi på dansk grund havde tilsvarende undersøgelser, f. eks. af finansieringen af Christian IV's tyske felttog 1625–27, hvorom vor viden mildt sagt er mangelfuld. Før en sådan undersøgelse er gennemført, kommer vi næppe langt ud over den overbærende kritiske facon, hvorpå vi ynder at fremstille kongens tyske krig – en facon, der desværre i alt for mange tilfælde træder i stedet for en præcis analyse. I denne henseende kunne Uppsala-forskernes arbejde tjene som et godt eksempel på værdien af en systematisk grundforskning.

Knud J. V. Jespersen